

je zgradil lastno zavest, je zmožen spopada z avtoriteto. /.../ Permisivnost v šoli tako proizvaja samovšečne posameznike, ki 'samouresničujejo svojo notranjost', ne proizvede pa trdnega jaza, ki verjame v svoje sposobnosti. Če je stara buržoazija za svoj vzpon potrebovala discipliniranega, vztrajnega posameznika, ki zaupa vase, pa sodobna potrošniška družba in oblast birokracije potrebujeta zlomljenega posameznika, ki je nesposoben voditi svoje življenje brez pomoči terapevtskih znanj in institucij sodobne družbe.« (Salecl, 1991: 113–114)

Empirična antropološka analiza narcisizma v izbranih slovenskih osnovnih šolah

V nadaljevanju bo strnjeno predstavljena analiza podatkov, kvalitativno pridobljenih v antropološki terenski študiji (cf. Vodopivec, 2008). Študija temelji na analizi današnjega slovenskega šolskega prostora iz vidika prisotnosti sodobnih permisivnih pedagoških paradigem z namenom ugotavljanja, ali dopolnjujejo večinsko permisivno družinsko socializacijo in tako ključno sodelujejo pri reprodukciji narcisistične potrošniške družbe. Temeljna metoda terenskega raziskovanja je bilo opazovanje z neposredno udeležbo³ v osnovni šoli, ki je zajemalo pouk, razredne ure, sodelovanje s starši v obliki govorilnih ur in roditelskih sestankov, sodelovanje z učitelji v neformalnih pogovorih ter formalnih oblikah strokovnega sodelovanja, kot so pedagoške konference, seminarji, posveti, projekti, študijske skupine, idr. Po poglobljeni analizi dvoletnega zapisovanja etnografskega dnevnika opazovanj z neposredno udeležbo v šoli je bila tematika permisivnosti v šoli ter zaznavanja narcisističnosti preverjena še pri drugih pedagoških delavcih. Analiziranih je bilo devetnajst poglobljenih intervjujev s pedagoškimi delavci različnih profilov (učiteljice razrednega pouka, predmetne stopnje, svetovalne službe, ravnatelji), različne starosti in iz različnih predelov Slovenije, poleg tega je bil opravljen fokusni razgovor s sedmimi pedagoškimi delavkami.

Poskušali smo zaobjeti dve perspektivi: notranji vpogled opazovalca (emski pristop) ter opise sogovornikov, informatorjev pedagoške stro-

3 Opazovanje z neposredno udeležbo predstavlja temelj antropološkega raziskovanja. Vključuje približanje opazovalca določeni skupini, ki jo proučuje na način, da opazovani skupini ni neprijetno ob prisotnosti opazovalca. Antropologi z opazovanjem z udeležbo zbirajo dokumente, ki pojasnjujejo način življenja posameznikov, govorijo z ljudmi o različnih vsebinah, predvsem pa beležijo vsakodnevna opravila opazovanih posameznikov v terenski dnevnik. Po zaključenem terenskem delu, ki naj bi trajalo vsaj dve leti, pa se umaknejo, da lahko iz distance intelektualizirajo pridobljene informacije in jih postavijo v novo perspektivo ter oblikujejo svoja opazanja (Bernard, 1995: 137–141).